

Мій герой — журналіст, який потрапляє часом у небезпечні пригоди. Він випиває і курить. А курить тому, що в той час закурив і я. Моє захоплення цигарками потривало лише чотири роки, а спокусила мене на них дівчина, з якою я мав роман. Завершився роман, і завершилося куріння, бо наступна дівчина поставила умову, що я мушу кинути курити.

Але розлучитися зі своїм героєм я так просто не міг, бо надто збігалися з ним усі наші звички. Як я міг не випити, якщо герой повісті випиває? Ми ж з ним одне ціле. І коли він падає в обійми розкішної кралі, то я падаю разом із ним. Ціле щастя, що коли його б'ють по голові, я не мушу пити пігулки від болю.

А потім я з непозбивною бентегою оглянув решту рукописів, де причаїлося продовження пригод Марка Криловича, і вже не міг зупинитися.

ДЕНЬ ПЕРШИЙ.
ПОНЕДІЛОК.
19 ВЕРЕСНЯ 1938 РОКУ

1

Сльотавий, хоч і теплий, вересневий день, у вікні білєє ліс, потім — розлогі пасовиська, біля потоків білєють гуси, в очеретах рачкують хлопчаки, намацуючи риб,— пейзаж простий до нудоти, але й так нема що робити, бо газету, яку прихопив із собою в потяг, я вже проглянув. Доводиться дивитися у вікно, а щойно відведу погляд, очі мої виловлюють навпроти старушенцію в усьому чорному, ще й у чорній хустині, може, вона на похорон чи з похорону, її вуста міцно стулені, погляд відсутній, вона вся заглиблена в себе. Поруч із нею мандрівний купчик із валізою, набитою всіляким крамом, точніше непотребом, із яким він ходить від дверей до дверей і меле весь час той самий текст, бо ні на що інше не здатен, а потім, повернувшись додому, виправдовується перед дружиною за те, що знову пролетів, більше витратив на дорогу, аніж заробив. Біля мене вмостила груба молодиця з широкими клубами і великим бюстом; вона кунє і важко посапує, наче ковальський міх, її сапання мене розморює і хочеться теж заплющитися й не думати ні про що. Час від часу вона спохоплюється, полохко роззирається, навіщось поправляє довгу спідницю і знову ховається у свою мушлю. Купчик питає дозволу

взяти газету, прошу дуже, кажу я, і подаю йому, він втелюється в першу сторінку і скрушно хитає головою — новини не віщують нічого доброго, це справді так.

— *Італійці продовжують воювати в Ефіопії*,— читає він навіщось упівголоса,— *ефіопські партизанські загони сковують значні сили італійської армії. Імператор Хайле Селасіє, який змушений був покинути батьківщину, виступив із промовою в Женеві. Це добре, це добре,— хитає він головою,— що вони сковують італійську армію. Гітлер не може нею скористатися на повну силу. На Яблонівських, у дільниці Львова, густо заселеній німцями, з'ява на вулиці молодика, вбраного в короткі штани й білі панчохи до колін, викликала сенсацію. Ага,— піднімає він пальця вгору,— і до нас уже прийшла гітлерівська мода. Скоро цих молодиків стане значно більше, мода заразлива... Е-е... В Народному Домі відбулося українське віче на підтримку автономії Закарпатської України. Чи ти ба,— обурюється він,— автономії їм заманулося. Чого доброго і тут забагнуть автономії. Ви чули? Того Бандеру знову намагалися визволити. Але поліція не спить, не. *Змову викрито!* Але є й добрі новини: *В Академії Гандлю Закордонного побито шість жидів, в Університеті — двох.* Давно пора показати їм їхнє місце. Ви чули, що є державний план переселення всіх жидів до Уганди? Чудова ідея!*

Не дочекавшись від жодного з присутніх ні відповіді, ні схвалення його глибокодумних роздумів, він рішучим рухом складає газету і кладе на столик. Настає нарешті тиша.

Уганда! Так, так, модна останнім часом тема. Всі деталі майбутнього переселення обговорюються дуже поважно, наша газета теж про це писала, а я навіть брав інтерв'ю в цадика, який обурювався цими чутками і заперечував, що євреї тільки й чекають, щоб виїхати до Уганди.

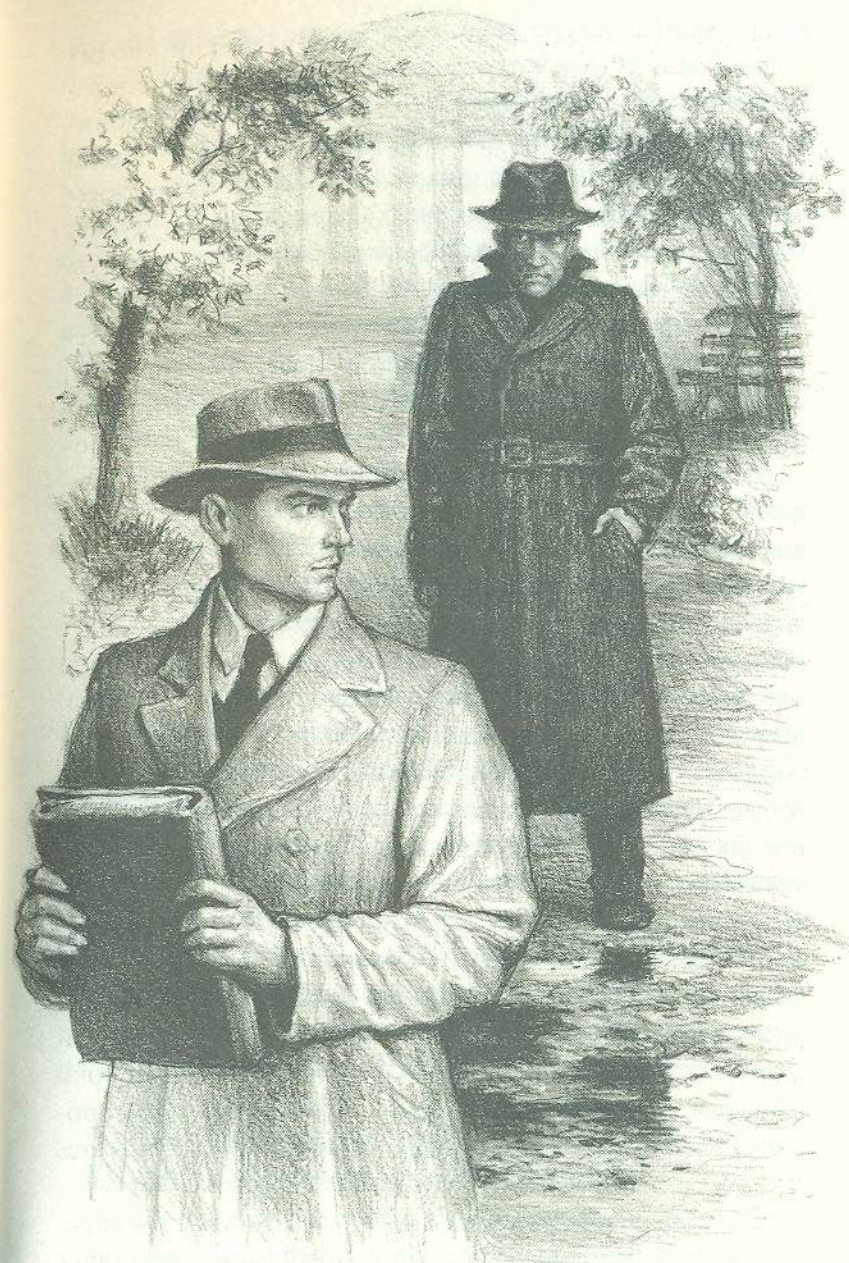
Моя мандрівка до Станиславова така ж несподівана, як і таємнича, ще вчора я поняття не мав про те, що почув сьогодні вранці. А все почалося із дзвінка і чийогось скрадливого шепоту, який поцікавився, чи не хотів би я довідатися про те, яким чином виросла кар'єра Томашевича, як він збагатився, а тепер став найвірогіднішим претендентом на посаду президента міста. Ну, якщо чесно, мені начхати на усіх цих Томашевичів, які, як квіточки з лайна, раптом розцвіли буйним цвітом, бо запах лайна з них і так не вивітрився, але після того, як редактор узяв мене за груди і струснув, а в голові моїй задзенькотіли всі ті пляшки, які я спустошив за останній місяць, коли перебував у невагомому стані, я змушений був отямитися. Інакше б мене знову викинули з газети. Я конче мусив нарешті щось розкопати й написати таке, що викликало б свіжий інтерес до газети. Недарма ж мене прозвали нічним репортером, бо власне я найбільше й тинявся по ріжних зачучверілих кнайпах і мордовнях*, по підпільних казинах, спелюнках* і борделях, діставав по писку, а то й майхером* по животу, падав обриганий у рівчак, бо, окрім як нахлятися з тими, хто хляв, іншого способу добути щось цікаве чи сенсаційне не було. Звісно, щоб вони не мали жодних підозр щодо мене, я не повинен був від них відрізнятися, мусив говорити їхньою мовою, пити те, що й вони, лаятися, як вони, і реготати, як вони, вгощати в кнайпах повій, дозволяти їм гладити себе по голові, і не лише по голові, цілувати мене у вуха і шию, мусив курити опій у борделі, щоб і там щось вицигани-ти для себе корисне, а потім, щоб те все не вивітрилося, виходив до дерев'яного кльозету на дворі і при тьмяному світлі жарівки занотовував ключові слова, сенс яких ніхто, окрім мене, не второпав би. А поволі вже так втягнувся, що не треба було мені й компанії. Я сам собі став компанією — і це було найгірше.

Та ось я таки отямився. Я сів перед дзеркалом, подивився на своє неголене обличчя тридцятишестирічного чоловіка, який нічого путнього у своєму житті не добився, але знайшов на свою сраку безліч проблем і набив стільки гудзів за короткий час, що іншому й за все життя стільки не набити, і важко зітхнув: «Марку, ти мусиш виборсатися з тої трясовини, в яку сам себе затягнув. Мусиш!».

Саме напередодні редактор заповів усім готувати матеріали до виборів і копати якомога глибше, і то про всіх, незалежно від симпатій. При цьому він зі співчуттям поглянув на мою втомлену життям мармизу, бо досі я до політики не пхався. Моя сфера зацікавлень зводилася до клієнтів із-під темної зірки, мені з ними було легко, я серед них був своїм, і навіть коли мене били по писку, то наступного дня ставили цьмагу*, обнімали і казали: «Ти тіко, Мацьку, не гнівайся! Йо?».

Та йо, йо, бо чого би не йо? Ну, і так ся стало, що Томашевич мене враз зацікавив, утім, якби не той дзвінок, то гудзик би він мене обходив. Хоча його стрімкий злет не одного журналіста дивував і змушував розгадувати цю загадку, але без успіху. Невідомий запропонував зустрітися в Єзуїтському парку. Я мав прогулюватися, а він до мене, мовляв, підійде. Файно є. Я поголився, попшикався одеколоном, якого ще зосталося трохи на дні, вбрав чисту, хоч і недбало напрасовану голубу сорочку, поверх неї — темно-синю маринарку, напуцував свої чорні штиблети і знову поглянув у дзеркало. Хе! На мене дивився дуже пристойний чоловік, який завше мав шалений успіх у жінок, допоки не став на них дихати таким перегаром, від якого ворони з гілок падали. Лише тиждень без алкоголю — і ось тобі наслідок! Я знову той самий, що був.

Ранок був шмаркатим, парк безлюдним, із дерев скрапувала вода, під ногами лежали мутні дзеркала калюж

і відбивали похмуре небо, густі крони і загаслі ліхтарі. Я походжав туди й сюди, заклавши руки за спину, коли раптом почув позад себе той самий вкрадливий шепіт:

— Не озирайтеся, пане Криловичу. Ідїть неквапно вперед. Отже, якщо вас цікавить Томашевич, ви мусите з'ясувати, із чого почалися його афери. У цьому вам може нотар Йосип Мартинюк, який багато чого знає, бо власне він був свідком того, як Томашевич несподівано збагатився. І продовжує збагачуватися, але вже завдяки оцьому... Візьміть.— Тут я відчув, що в руку мені кладуть щось схоже на папку.— Не озирайтеся. Відрахуйте до двадцяти і можете озирнутися.

У калюжі я побачив темну постать у плащі з піднятим коміром і в капелюсі, то був високий барчистий чоловік, ліву руку тримав у кишені плаща, великий палець був назовні. Він теж, мабуть, помітив своє відображення, хоч і не чітко й таке ж мутне, як сама калюжа, і різко розвернувся та закрокував до виходу з парку. Я розгорнув папку й побачив інтимні знімки, на яких старшого віку добродій обнімав напівоголених дівчат у якомусь борделі. Обличчя того добродія було зашкрябано так, що розпізнати нізащо не вдасться. Що означали ці знімки? Як він сказав: «Продовжує збагачуватися, але вже завдяки оцьому?». Отже, мова про шантаж? Томашевич шантажує цього пана? Того, кому ці знімки було вислано з пропозицією викупу? Але це не той, чиє відображення я побачив у калюжі, бо він худий, високий, а добродій на знімках товстий...

Я озирнувся: парк знову обезлюднів.

Цікаво! Мартинюка я знав давно, але ніколи ні слова не чув від нього про Томашевича, не мав поняття, що він колись ним займався, та, зрештою, і я ним не цікавився, але несподівана підказка зірвала мене з місця, і я, не зволікаючи, того ж таки ранку подався до нотаря. Я був переконаний, що він не крутитиме голови, а розповість усе, що знає, хоча б задля спомину про колишню студентську дружбу.

Мартинюк мав своє бюро на Леґіонів. Вранці ця вулиця була не така запруджена, як вечорами, коли Корсо заповнювали сотні міщан, що вийшли прогулятися й себе показати, коли треба було пильно дивитися на кожного зустрічного, щоб не пропустити вітання і самому гречно привітатися. Тепер можна було йти швидко, ні з ким не розминаючись, але я не квапився, я думав, чи варто вже сьогодні головному редакторові розповісти про те, чим я збираюся зайнятися, і доходив висновку, що радше ні, краще це зробити, коли стаття вже буде писатися, якщо, звісно, буде писатися, бо, може, то все нічого не варте, може, Томашевич — то такий звичайний собі кар'єрович, до якого претензії можуть бути такі ж, як і до сотень інших.

Я увійшов до брами і піднявся на поверх. Таблички на дверях не було. Мартинюк не афішував себе і працював лише з вузьким колом заможних клієнтів, цього йому вистачало на життя. Якщо чесно, я б не хотів мати з ним справу, бо той темний світ, у якому він крутився, нічого доброго не міг віщувати. Але справа — то одне, а отако мило собі побалакати про когось — інше.

— О, нічний репортер! — вигукнув він, ідучи мені назустріч із розкритими обіймами. Ця його звичка вда-